

Freund Tamás Professor Úrnak, az MTA Elnökének köszöntője

**Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves Kutatótársak!**

Még a koronavírus-járvány első hullámában, tavasszal jelent meg az Akadémia honlapján, az mta.hu-n egy cikk, amelyben egy molekuláris genetikával foglalkozó, az elmúlt években kutatólaboratóriumában dolgozó fiatal biológusnő beszélt arról, hogy miként élte meg a pandémiát.

Az azóta eltelt hónapokban számtalanszor olvashattunk a hírekben hozzá hasonló kutatónőkről, akik olyan tudományterületek művelői, amelyek eredményei valamilyen formában hozzájárulhatnak a Covid-19 elleni küzdelemhez.

Az egészségügyi szakemberek és kutatók egészét tekintve ők persze csak a jéghegy csúcsát jelentik, de talán soha nem volt még ennyire egyértelmű a társadalom számára annak a munkának a haszna, amelyet végeznek. Arról viszont sokkal kevesebbet tud az átlagember, hogy milyen nehézségekkel kell megküzdeniük azoknak a nőknek, akik a kutatói pályát választják – függetlenül attól, hogy milyen tudományterület művelői.

A Magyar Tudományos Akadémián is csupán az elmúlt években kezdtünk nyíltabban beszélni, intenzívebben és szisztematikusabban foglalkozni azzal, hogy milyen a kutatónők hazai helyzete.

Tisztelt Hallgatóság!

A Magyar Tudományos Akadémia elkötelezett abban, hogy segítse a kutatói pályát választó nők előrejutását. Ezért támogatta a Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság megalakulását. A 2017-ben alakult bizottság fő célja a női akadémikusok számának növelése, valamint annak elősegítése, hogy a posztdoktorok és az MTA doktorai között is emelkedjen a kutatónők aránya, és a közoktatásban is minél több diáklány érdeklődését sikerüljön felkelteni a matematika, a fizika és más természettudományos tárgyak iránt.

A Lamm Vanda akadémikustársam által vezetett bizottság munkájának eredményét mutatja, hogy a 188. Akadémiai Közgyűlésre több javaslatot is beterjesztett, amelyeket az MTA legfőbb döntéshozó szerve nagy többséggel el is fogadott. Ezek között szerepelt egyrészt, hogy az akadémikusválasztás során a hölgyek esetében tekintsenek el a levelező tagságra való többszöri jelöléssel kapcsolatos korlátoktól, másrészt, hogy azok a tudományos osztályok, amelyek több női tagjelöltet ajánlanak, élvezzenek előnyt az akadémikus helyek elosztásánál.

Biztos vagyok benne, hogy az ezt követő akadémikusválasztás is jelzi a szemléletváltást: az MTA közel két évszázados fennállása óta a 2019. évi tagválasztás volt az első, amikor egyszerre tíz nő került be a tudós testület tagjai közé. Ez azt jelenti, hogy miközben 2017 elején, a Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság megalakulásakor a női rendes és levelező tagok száma 24 volt, ma már 30.

Természetesen ez csak az egyik első lépés. Az MTA hazai női tagjainak aránya még ma sem éri el a 10 százalékot, miközben a statisztikák alapján a PhD-fokozat megszerzése idején még nagyjából azonos a nemek aránya. A felmérések, tapasztalatok alapján a nők hátránya különösen az úgynevezett STEM (science, technology, engineering and mathematics) pályákon szembetűnő. Ha mégis elindulnak a sztereotipikusan „férfiasnak” nevezett foglalkozási karrierúton, igen nagy számban elhagyják a pályát. Azok, akik elérik a tudományos élet felsőbb szintjeit, általában egy rendkívül kompetitív, férfiak által uralt világban találják magukat, ahol nem feltétlenül érzik magukat otthon, és ahol nem mindig az érdemeik alapján ítélik meg őket.

Ez elriasztja a tehetséges és törekvő nőket, akik így lemondanak a tudományos karierról, és elesnek attól a lehetőségtől is, hogy példát mutassanak a következő generációknak.

Különösen nagy nehézségekkel kell megküzdeniük azoknak, akik kisgyermeket nevelnek. Az ő tudományos előmenetelük támogatására indította az Akadémia idén már második alkalommal kiírt pályázatát, amelynek célja az MTA doktora cím megszerzésének segítése. A 2020-ban meghirdetett pályázati felhívásra 26 pályázatot nyújtottak be. A három nagy tudományterület – bölcsészet- és társadalomtudományok, élettudományok, valamint matematikai és természettudományok – mindegyikéről érkeztek pályázatok, végül 11 kutatónyerte el a bruttó 1.800.000 Ft összegű, vissza nem térítendő ösztöndíj-támogatást.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A női kutatók helyzetének javítása érdekében tett akadémiai lépések fontosak ugyan, de önmagukban nem jelenthetnek megoldást. A tudat alatt is befolyással bíró rossz beidegződések, a sztereotípiák csak akkor változnak, ha maga a társadalom változik meg. Ebben a folyamatban az Akadémiának rendkívül fontos, de nem kizárólagos szerepe van. Valami mégis elkezdődött. Úgy gondolom, hogy ezt jelzi az is, hogy Lamm Vanda, a Nők a Kutatói Életpályán Elnöki Bizottság első elnöke nyár óta az MTA első női alelnökeként dolgozik az Akadémia vezetésében. Köszönöm a testületben végzett munkáját. Egyúttal köszönöm a Bizottság minden tagjának, hogy hozzájárult a Bizottság eredményeihez.

Az új Bizottság elnökének, Bollobás Enikőnek hasonló sikereket és a Bizottságnak jó munkát kívánok! Minden tagját biztosítom arról, hogy az Akadémiára éppúgy számíthatnak a következő esztendőben, mint ahogy elődeik, egyúttal remélem, hogy három év múlva elégedetten vehetjük számba majd a közösen elért eredményeket.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Budapest, 2020. november 20.

Felhasznált irodalom:

Lannert Judit – Nagy Beáta: A nők helyzete a magyar tudományos életben. *Szociológiai Szemle*, 29 (4). 63–82. p. https://szociologia.hu/dynamic/63_82_oldal_JAV04.pdf